

Ifj. Hegedüs Sándor: Lángelmék árnyékában. Tanulmányok. Budapest, (1941.) Singer és Wolner. 8-r. 175 lap.

E kötet tartalmának jelölésére a «tanulmányok» szó kelleténél nagyobb igényű kifejezés. Ha e kötet darabjait mint tanulmányokat értékeljük, igen kedvezőtlen lesz az ítéletünk. Legegyszerűbben úgy győzhetjük meg erről az olvasót, ha a kötet első darabjából néhány mondatot idézünk; tessék ezeket tartalom, fogalmazás, némelyiket még a nyomdai szedés helyessége szempontjából is megvizsgálni. A 13 lap terjedelmű tanulmány címe: *Jókai*; felolvasta a szerző az oxfordi egyetemen angolul, az egyetem meghívására.

«Jókai maga a mese és Európa földjén a mesék királya csak Magyarországon születhetett meg, mert ez az ország csodálatos, hogy úgy mondjuk, meseszerű . . .»

«A lángelmék lelki reflektorok, akik nemzetüket lelkük révén felvetítik a világ elé. S az idegen népek, a külföldiek az ő lelkükön át látnak be egy nemzet életébe. Ez ment végbe a nemzet lelkében, mikor Jókai világra jött!» (Tehát nem is volt szükség a Jókai műveire, már világrajövetele elég volt ahhoz, hogy az idegen népek belelássanak nemzetünknek életébe. S ha ez megtörtént is, «ez» inkább az idegen népek lelkében «ment végbe», nem a mi nemzetünkében.)

«Jókai nagy mesemondó képességét anyjának, Pulay Máriának köszönheti. Aki híres volt adomázó és mesélő képességéről.» (?)

Jókai regényalakjai és helyzetei sokszor a túlságba csapongó képzelet szülöttei. «De az nem azt jelenti, hogy ő nem az életet adta, sőt azoknak az érdekes különleges alakoknak az életét adta ő, akik ennek az érdekes országban, melyet Magyarországnak hívunk, körötte éltek.» (Az idézet betűszerinti hűségű.)

«Későbbi korszakban levő regényei . . . a magyar társadalom alakjainak rajzait jelenteti (!) meg . . .» Történelmi regényei «anyagukat mind a magyar nemzet történetéből veszik».

Szerencsére a kötet többi darabját — a Lagerlöf Zelmáról és talán a Kipling Rudyardról szóló írásmű kivételével — egyáltalán nem lehet «tanulmány»-nak minősíteni, hanem rajzocskáknak, irodalmi vonatkozású apróságoknak, rövid riportoknak, adomáknak, néhányat pedig híres emberekkel való interjúknak. Például Eötvös Károlyról rajzot, még pedig karikatúrát kapunk, s nemcsak nem rójuk meg benne, hanem szívesen vesszük az erős túlzást, mert ez a jellemzetesség szolgálatában történik. Apróságokat olvassunk a kötetben Jókairól, Vörösmartyról, Gyulai Pálról, Vajda Jánosról, Mikszáthról stb., de nemcsak írókról, hanem festőművészekről (Munkácsyról, Feszty Arpádról, Mednyánszky Lászlóról), az Országos Kaszinó egy asztaltársaságának tagjairól és másokról is. Jókairól és Kossuthról több cikk beszél. Legsikerültebbek azok az interjúszerű emlékezések, melyekben egy-egy külföldi híres emberrel, főleg nagy utazókkal való egykori beszélgetését adja elő; ilyenek: Shackleton Ernő, Amundsen Roldal, Scott Róbert, Piccard Ágost a sztratoszféra hőse, Strauss Richard zenész. Nem nagyigényű, nem is jelentős cikkek ezek, de kétségtelenül érdekesek annyiban, hogy bennük szerzőnk személyes élményekről számol be: családi összekötetései, külföldi utazásai sok híres emberrel juttatták őt ismeretségbe. Előadásmódját rokonszenvenné teszi az, hogy szerényen meghúzódik a «lángelmék árnyékában», rendszerint átengedi nekik a szót, dicséri és csodálja őket, tisztelettel tekint fel rájuk. Ritkán esik meg, hogy kizökken ebből a szerény magatartásból s mintegy magát is egy kalap alá fogja a

nagy emberekkel pl. ilyenformán: «Valahányszor irigységi megmozdulásból látok valami cselekvést, akár magam, akár más ellen, mindig arra gondolok a keserűség pillanatában, hogy» ... hiszen Kossuthal is így tettek Amerikában élő honfitársai. Az «akár magam» bizvást elmaradhatott volna az idézett mondatból.

— df —

Vitéz Szabó Pál: A magyar királyi Erzsébet Tudományegyetem és irodalmi munkássága. Pécs. 1940. Dunántúl. 4°. 290 [2] l., 1104 hasáb.

A magyar bibliográfiai irodalomnak a nemzeti könyvészet mellett a biobibliográfia a másik ága. Bibliográfia-írásunk tulajdonképpen ez utóbbi művelésével indult meg még a XVIII. század elején: Czvittinger Dávid *Specimenével* és az egy félszázaddal későbbi *Magyar Athenasszal*, Bod Péter írói lexikonával. Kisebb-nagyobb jelentőségű kísérletek után id. Szinnyi József hatalmas művével, a 14 kötetes *Magyar Irókkal* érte el ez a bibliográfiai rendszerezés legmagasabb fokát. Szinnyi munkájának folytatására Gulyás Pál vállalkozott, amezénál is nagyobb arányú s az új bibliográfiai módszereket érvényesítő életrajzi lexikonában.

A biobibliográfiák csoportjába tartozik vitéz Szabó Pál könyvészeti összeállítás is. Művének első részében a pécsi Erzsébet Tudományegyetem történetét írta meg. A bőséges statisztikai adatokkal és az eredeti okmányok felhasználásával készített tanulmány alapján bepillantunk az egyetem életébe és láthatjuk annak küzdelmes évtizedeit a nemzeti összeomlás korától új életre való virradásáig. A könyv második fele az értékesebb, a maradandóbb. Ebben szorgalmasan állította össze 400 tudós életművét, adatokban gazdag munkásságát. A helyes bibliográfiai eljárásokkal készített könyvészetben a pécsi egyetemmel kapcsolatos tudósok vonulnak fel nevük betűrendjében. Régiek és újak, professzorok és tanársegédek egyformán megjelennek tudományos működésükhöz mért arányban. Módszere, amellyel a tudósok életművét rendszerbe foglalta, világos és könnyen áttekinthető. Részletes (olykor kissé túlzottan aprólékos) életrajzot ad. Megvilágítja működésüket, rátér társadalmi tevékenységükre és tudományos jelentőségükre, majd a könyvészeti felsorolások része következik. Ezekben belül megkülönböztetve csoportosítja a műveket önállóan megjelent munkákra, folyóiratokban vagy hírlapokban napvilágot látott dolgozatokra, (az időrendet szemelőtt tartva olvasztódnak bele az egyéb gyűjteményekben vagy emlékkönyvekben megjelent munkák is). Ennél a csoportosításnál azt kifogásoljuk, hogy a cikk- és tanulmányzerű műveket el lehetett volna választani a bírálati jellegűektől. Ezáltal sokkal áttekinthetőbb lett volna. Végül felsorolja a tudósok szerkesztői működését és a rájuk vonatkozó irodalmat; kár azonban, hogy itt az apró ismertetéseket is, mint önálló cikkeket regisztrálja.

Szabó Pál nagy szorgalommal készített bibliográfiája nem ad véglegesen lezárt anyagot, de amit nyújt, azt megbízható források alapján készítette s ezáltal munkája hasznos anyaggyűjtés Gulyás Pál hatalmas művéhez.

KOZOCSA SÁNDOR.